

พัฒนาระบบบริการพัฒนาการเด็กไทย เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

นางสาววินิตา โชติจรัสและนางสาวมะลิทอง งามวิสัย

กลุ่มงานการพยาบาลจิตเวช โรงพยาบาลศรีสะเกษ

หลักการและเหตุผล ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญที่พบในเด็ก0-5ปี คือเรื่องพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัย โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กไทยและเด็กทั่วโลกคือเทคโนโลยีในศตวรรษที่21 เทคโนโลยีความบันเทิง ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก ความรวดเร็วของอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ผู้คนนิยมใช้เทคโนโลยีเหล่านี้อย่างแพร่หลาย และเข้าถึงง่ายได้ทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัวและรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กเปลี่ยนแปลงไป เด็กๆในปัจจุบันพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ การเล่นของพวกเขาทำให้ความท้าทายในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆถูกจำกัด ตลอดจนจนถึงร่างกายที่ขาดการกระตุ้นพัฒนาการอย่างเหมาะสมในด้านระบบประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว(sensory and motor development) ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้าไม่สมวัย โดยส่วนใหญ่สาเหตุผู้ดูแลเด็กมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก การเลี้ยงดูที่ผิดโดยให้เด็กดูโทรศัพท์ตั้งแต่ยังเล็ก ผู้ดูแลเด็กบางส่วนคิดว่าการให้เด็กดูจอจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่จริงๆแล้วส่งผลกระทบต่อพัฒนาการเด็กเป็นอย่างมาก ภายหลังจากการระบาดของโรคโควิด-19ในปัจจุบันพบว่าเด็กมีปัญหาเรื่องพัฒนาการล่าช้าเข้ามารับบริการมากขึ้นเรื่อยๆ คลินิกกระตุ้นพัฒนาการให้บริการประเมินและกระตุ้นพัฒนาการ เด็กอายุ 1เดือน-6ปียอดเด็กที่มาใช้บริการที่คลินิกในปีงบประมาณ 2563 2564และ2565 จำนวน 320ราย287 รายและ360รายตามลำดับ โดยเด็กที่เข้ารับบริการมาจากเด็กที่รพ.สต.ในอำเภอเมืองประเมินพัฒนาการแล้วพบว่าล่าช้าไม่สมวัยจึงส่งตัวมาโรงพยาบาลศรีสะเกษและอีกส่วนหนึ่งคือเด็กที่ส่งตัวมาจากรพช.ที่ประเมินพัฒนาการแล้วพบว่ามีความล่าช้าไม่สมวัยส่งตัวมาพบกุมารแพทย์ด้านพัฒนาการเด็ก หลังจากแพทย์ประเมินแล้วจะส่งมาที่คลินิกกระตุ้นพัฒนาการกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการช้าส่วนใหญ่จะมีโรคประจำตัวร่วมด้วย ได้แก่ดาวน์ซินโดรม ออทิสติก สมองพิการลมชัก เด็กคลอดก่อนกำหนดน้ำหนักตัวน้อย สำนึกน้ำคร่ำ ขาดออกซิเจนตอนแรกเกิดกลุ่มสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ และเด็กที่เลี้ยงดูแบบไม่เหมาะสม เช่นเด็กที่เลี้ยงโดยให้ดูโทรศัพท์มากตั้งแต่เล็กคลินิกกระตุ้นพัฒนาการใช้คู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ(Thai EarlyDevelopmental Assessment for Intervention: TEDA4I) โดยพยาบาลจิตเวชเด็กและวัยรุ่นเป็นผู้ใช้เครื่องมือนี้ในการช่วยเหลือเด็กเพื่อให้มีพัฒนาการที่สมวัยหรือให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในการใช้TEDA4I จะมีการประเมินพัฒนาการทั้งหมด5ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการเคลื่อนไหว ทักษะด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา ทักษะด้านการเข้าใจภาษา ทักษะด้านการใช้ภาษาและทักษะด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม เด็กส่วนใหญ่จะมีนัดมากระตุ้นพัฒนาการเป็นระยะ นัดทุก1-3เดือน ส่วนใหญ่พัฒนาการเด็กจะดีขึ้นตามลำดับเพราะผู้ปกครองนำไปฝึกสม่ำเสมอและมาตามนัดประจำ แต่ยังมีเด็กบางส่วนที่ขาดนัดและไม่ได้รับการฝึกเลยซึ่งเด็กกลุ่มนี้เมื่ออายุมากขึ้นก็จะเจอปัญหาตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องพฤติกรรม การเรียน สติปัญญา ปัญหาทางจิตเวช ปัญหาการพึ่งพาผู้อื่น เด็กที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตจะไม่สามารถเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเพื่อมาพัฒนาประเทศได้ หากเราละเลยปัญหาในส่วนนี้ไป จากการเก็บข้อมูลการขาดนัดของคลินิก พบว่า ปีงบประมาณ2563 2564 2565 มีจำนวน14 ราย 20 รายและ22รายตามลำดับ จาก

การสืบค้นปัญหาพบว่าเด็กที่ผู้ปกครองไม่พาเด็กมาตามนัด สาเหตุหลักคือเรื่องค่าใช้จ่ายเช่น ไม่มีค่ารถค่าเดินทาง รวมถึงค่าใช้จ่ายระหว่างเดินทางมาโรงพยาบาล ผู้ดูแลไม่ตระหนักถึงความสำคัญ ไม่มีเวลาว่างพามาเพราะติดงาน เด็กที่มีปัญหาการเคลื่อนไหวตัวแข็งเกร็ง (เด็กกลุ่มCP) เด็กไม่นั่งชนมากผู้ดูแลไม่สามารถพาเดินทางมาได้ โดยการเก็บข้อมูลพบว่าเด็กอยู่กับปู่ย่าตายายที่อายุมากๆ บิดามารดาทำงานอยู่ต่างจังหวัด จากปัญหาข้างต้นทางทีมได้เล็งเห็นถึงปัญหานี้ จึงได้มีการลงไปให้บริการกระตุ้นพัฒนาการที่บ้านของเด็กในรายที่ไม่สามารถเดินทางมาโรงพยาบาลได้ และมีการร่วมมือประสานงานกับรพ.สต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ดำเนินการพาเด็กมาพบแพทย์เป็นช่วงๆ เช่น การจัดหารถ การจัดหาผู้ช่วยดูแลพามาตามนัด การจัดหาค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาพบแพทย์ เป็นต้น ซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะได้รับการดูแลกระตุ้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กได้รับการกระตุ้นพัฒนาการตามเกณฑ์ช่วงวัยและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้ง 5 ด้านผู้ดูแลได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดู และได้รับการดูแลจากกุมารแพทย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กได้เติบโตสมวัยหรือมีพัฒนาการที่ดีขึ้นหรือใกล้เคียงกับปกติที่สุด เพื่อที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศ ลดปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

วิธีการศึกษาและการดำเนินงานรวบรวมข้อมูลจากเวชระเบียน สมุดทะเบียนคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือเด็กในช่วงอายุ1ปี-6ปีในเขตพื้นที่อำเภอเมืองที่ขาดนัดเกิน6เดือนจำนวน10ราย ระยะเวลาดำเนินงาน เดือนตุลาคม 2565-กันยายน 2566

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.รวบรวมข้อมูลรายชื่อเด็กในเขตอำเภอเมือง ที่ขาดนัดเกิน6เดือน
- 2.โทรศัพท์สอบถามผู้ดูแลเด็กถึงสาเหตุที่ขาดนัด สอบถามเกี่ยวกับเด็กเพื่อประเมินพัฒนาการเด็ก และให้คำแนะนำในการฝึกเด็กตามแต่ละช่วงวัย และแจ้งให้ผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการไปประเมินและกระตุ้นพัฒนาการที่บ้าน นัดวัน เวลา สถานที่
- 3.ประสานรพ.สต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดูแลรับผิดชอบ
- 4.ให้บริการประเมินและกระตุ้นพัฒนาการ ให้คำแนะนำผู้ดูแลไปฝึกต่อ และนัดให้ไปตามนัดเพื่อพบแพทย์และติดตามประเมินพัฒนาการเป็นระยะ
- 5.ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รพ.สต. ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อสม. เกี่ยวกับการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก การสังเกตเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า ช่องทางการรับบริการ

ผลการศึกษา เด็กที่ได้รับการติดตามกระตุ้นพัฒนาการจำนวน 10รายพบว่า พัฒนาการด้านการดื่มน้ำนมเนื้อนุ่มดี 9 ราย(คิดเป็นร้อยละ90) ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กดี 7 ราย (คิดเป็นร้อยละ70)ด้านความเข้าใจภาษาดี 4ราย(คิดเป็นร้อยละ40)ด้านการใช้ภาษาดี 4 ราย(คิดเป็นร้อยละ40) ด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเองดี 5ราย (คิดเป็นร้อยละ80)

สรุปและข้อเสนอแนะ จากการดำเนินการลงกระตุ้นพัฒนาการในชุมชน พบว่าผู้ดูแลเด็กมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากเนื่องจากได้รับความสะดวก และไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปไกล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็กมากขึ้น ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการประเมินและกระตุ้นพัฒนาการ ข้อเสนอแนะ ใช้สถานที่ในการกระตุ้นพัฒนาการเช่น รพ.สต.โดยนัดหมายให้ผู้ดูแลเด็กในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงมารับบริการ เพื่อจะได้ให้บริการเด็กได้หลายราย และลงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อดูแลประเมินเด็กคนอื่นๆ และสามารถนำเด็กเข้าสู่ระบบบริการได้เร็วขึ้น และอาจจะมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายในการ

เดินทางหรือแนะนำช่องทางการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่สามารถช่วยเหลือได้ และอาจจะมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ